

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันการท่องเที่ยวในประเทศไทยได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นตามลำดับ ทั้งจากนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ ส่งผลให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทยพัฒนาและเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว จนกลายเป็นปัจจัยหลักในการสร้างรายได้และดึงดูดเงินตราต่างประเทศ สามารถทำรายได้เข้าประเทศเป็นอันดับหนึ่ง จากข้อมูลรายได้ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยรายงานว่า ปี พ.ศ. 2503 ประเทศไทยมีรายได้จากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว 196 ล้านบาท และมีอัตราเพิ่มมากขึ้นทุกปี ในปี พ.ศ. 2538 มีรายได้เพิ่มขึ้นเป็น 190,765 ล้านบาท และในปี 2539 เพิ่มขึ้นเป็น 213,150 ล้านบาท (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2540) จากรายได้ดังกล่าว ส่งผลให้ประเทศไทยสามารถลดการขาดดุลการค้ากับต่างประเทศเป็นอย่างมาก นอกจากนี้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวยังก่อให้เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพ และกระจายรายได้สู่ประชาชนในท้องถิ่น ส่งผลต่อเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศอย่างเห็นได้ชัด

ประเทศไทยมีแหล่งท่องเที่ยวหลายประเภท ทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ แหล่งท่องเที่ยวทางศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี รวมทั้งแหล่งท่องเที่ยวที่เกิดจากการจัดการและการปรุงแต่งของมนุษย์ อาทิ แหล่งท่องเที่ยวประเภทรีสอร์ท สวนเกษตร เป็นต้น ด้วยเล็งเห็นความสำคัญของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว รัฐบาลจึงได้พัฒนาและให้การส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อเป็นยุทธวิธีในการพัฒนาประเทศ โดยมีการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบในด้านการส่งเสริม และพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทย ให้เจริญเติบโตในทิศทางที่เหมาะสม ซึ่งเริ่มตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520 – 2524) เป็นต้นมา จนถึงแผนปัจจุบัน ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 – 2544) รัฐบาลยังมุ่งเน้นส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในการสร้างรายได้ เพื่อแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของชาติเป็นอันดับแรกมาโดยตลอด

จากนโยบายดังกล่าว ทำให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวขยายตัวอย่างรวดเร็วและกระจายไปสู่แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในแต่ละภูมิภาคมากยิ่งขึ้น สถานที่หลายแห่งถูกปรับปรุง ปรับเปลี่ยนบทบาทของตนให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว เพื่อต้อนรับอาคันตุกะหรือนักท่องเที่ยวอีกบทบาทหนึ่ง นอกจากนี้มีสถานที่อีกหลายแห่งที่กำลังพัฒนาและปรับบทบาทของตนเพื่อสนองกระแสนโยบายการพัฒนาที่เปลี่ยนแปลงไปในยุคโลกาภิวัตน์

อุทยานแห่งชาติ นับเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สำคัญอย่างหนึ่ง ที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น โดยส่วนใหญ่พบว่าเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยมากกว่าชาวต่างประเทศ จาก

สถิติจำนวนนักท่องเที่ยวในเขตอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน ในปี 2541 มีจำนวน 203,935 คน (ฝ่ายสถิติงานวิชาการอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน, 2541) นักท่องเที่ยวดังกล่าวนิยมมาเที่ยวอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อนระหว่างเดือนมกราคม-เมษายน และตุลาคม-ธันวาคม ทั้งนี้เป็นเพราะว่า ช่วงดังกล่าวเป็นช่วงฤดูหนาวและอากาศดี สภาพธรรมชาติงดงาม เป็นที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้มาทัศนจรและพักผ่อน เพื่อการศึกษา นันทนาการ และการชื่นชมความงามตามธรรมชาติ ซึ่งมีจุดเด่นและสภาพธรรมชาติที่สวยงาม เช่น น้ำตก หน้าผา น้ำพุร้อน ป่าไม้ สัตว์ป่า ภูเขา แม่น้ำ ตลอดจนขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมของหมู่บ้านชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ที่อยู่เรียงรายรอบบริเวณอุทยานแห่งชาติ

กรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบดูแลอุทยานแห่งชาติ ได้เร่งรัดจัดตั้งอุทยานแห่งชาติขึ้นทั่วประเทศตามนโยบายรัฐบาล โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้โดยเร่งด่วน เนื่องจากสถานการณ์เสื่อมโทรมและร่อยหรอของทรัพยากรป่าไม้ทำให้พื้นที่ป่าลดลงอย่างรวดเร็ว ปัจจุบันเหลือเพียงร้อยละ 25 ของพื้นที่ประเทศ ซึ่งส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมโดยรวม แม้จะได้ประกาศจัดตั้งอุทยานแห่งชาติแล้ว จำนวน 96 แห่ง ครอบคลุมพื้นที่ 29,604,857.80 ไร่ และกำลังเตรียมประกาศอีก 42 แห่ง พื้นที่ 13,160,908.37 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 9.56 ของพื้นที่ประเทศ (กรมป่าไม้, 2543) สำหรับวัตถุประสงค์ด้านการท่องเที่ยวนั้นเป็นเพียงวัตถุประสงค์รองหรือเป็นผลพลอยได้ ซึ่งแนวทางและรูปแบบของการจัดการพื้นที่อุทยานแห่งชาติ เพื่อกิจกรรมการท่องเที่ยวส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับนโยบายของอธิบดีกรมป่าไม้ หรือแนวคิดและนโยบายของหัวหน้าอุทยานแห่งชาติแต่ละแห่งเป็นสำคัญ ทำให้การจัดสภาพแวดล้อมอุทยานแห่งชาติเพื่อรองรับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ส่วนใหญ่ยังพัฒนาไม่ได้เกณฑ์มาตรฐาน ไม่สอดคล้องกับแนวทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) และยังไม่เป็นที่นิยมขึ้นชอบหรือเป็นที่พึงพอใจของนักท่องเที่ยวโดยรวมมากนัก

อุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน จังหวัดลำปาง เป็นอุทยานแห่งชาติลำดับที่ 58 สังกัดส่วนอุทยานแห่งชาติ กรมป่าไม้ ครอบคลุมพื้นที่ 480,000 ไร่ เป็นพื้นที่ป่าไม้ที่มีสภาพสมบูรณ์ ซึ่งเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารของแม่น้ำวัง มีจุดเด่นธรรมชาติที่สวยงาม ได้แก่ ป่าไม้ น้ำตก บ่อน้ำพุร้อน ถ้ำ ถ้ำห้วยแม่มอน แม่สอย และมีต้นสักขนาดใหญ่ จากสถิตินักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชมอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อนในช่วงที่ผ่านมาพบว่า นักท่องเที่ยวมีจำนวนเพิ่มขึ้นโดยตลอด ในปี 2540 มีนักท่องเที่ยว 175,456 คน ต่อมาในปี 2541 และ 2542 พบว่า มีจำนวนเพิ่มขึ้นเป็น 203,935 และ 213,087 คน ตามลำดับ (กรมป่าไม้, 2543)

เพื่อสนองนโยบายของรัฐบาลในด้านส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว เป็นการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของประเทศอีกทางหนึ่ง และสนองนโยบายกรมป่าไม้ที่ได้กำหนดให้ปี 2543 เป็นปีท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติ ผู้ศึกษาจึงเห็นว่ามีความจำเป็นที่จะต้องทำการศึกษาเพื่อส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวแห่งชาติ เพื่อรองรับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้เกณฑ์มาตรฐาน เป็นที่พึงพอใจและนิยมขึ้นชอบของนักท่องเที่ยว ภายใต้หลักการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ตามจิต

ความสามารถในการรองรับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สำหรับการศึกษาครั้งนี้ ประสงค์ที่จะศึกษาถึงสภาพปัจจุบันของอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อนว่า สอดคล้องกับแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือไม่ นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจและชื่นชอบในระดับใด ทั้งนี้เพื่อนำข้อมูลที่ได้เสนอแนะต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดการพัฒนาและปรับปรุงอุทยานแห่งชาติให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืน อยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน เป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของแหล่งท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน จังหวัดลำปาง
2. เพื่อศึกษาความคาดหวังและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดสภาพแวดล้อมอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
3. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยวที่มีผลต่อความคาดหวังและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดสภาพแวดล้อมอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
4. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความคาดหวังกับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดสภาพแวดล้อมอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1.3 สมมติฐานการศึกษา

1. นักท่องเที่ยวมีความคาดหวังและความพึงพอใจต่อการจัดสภาพแวดล้อมอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อนในระดับปานกลาง
2. ปัจจัยส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยวที่ต่างกัน ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ ภูมิลำเนา และความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีส่วนทำให้มีความคาดหวังและความพึงพอใจต่อการจัดสภาพแวดล้อมอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อนแตกต่างกัน
3. ความคาดหวังต่อการจัดสภาพแวดล้อมอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความพึงพอใจต่อการจัดสภาพแวดล้อมอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาเรื่อง ความคาดหวังและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดสภาพแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : กรณีอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน ในครั้งนี้ กำหนดขอบเขตการศึกษาไว้ดังนี้

1.4.1 ขอบเขตพื้นที่ศึกษา

พื้นที่ศึกษา ได้แก่ พื้นที่อุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน จังหวัดลำปาง

1.4.2 ขอบเขตของเนื้อหา

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาระดับความคาดหวัง และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ที่มีต่อการจัดสภาพแวดล้อมแหล่งท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยกำหนดประเด็นเนื้อหาที่ทำการศึกษาดังต่อไปนี้

1. สภาพปัจจุบันของแหล่งท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน ศึกษาว่ามีความสอดคล้องและเหมาะสมกับแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยว เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือไม่ อย่างไรบ้าง โดยจะทำการศึกษาจากองค์ประกอบ 4 ด้าน ได้แก่

- 1.1 องค์ประกอบด้านพื้นที่
- 1.2 องค์ประกอบด้านการจัดการ
- 1.3 องค์ประกอบด้านด้านกิจกรรมและกระบวนการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม
- 1.4 องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม

2. ระดับความคาดหวังและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดสภาพแวดล้อมอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเด็นต่อไปนี้

- 2.1 องค์ประกอบด้านพื้นที่
- 2.2 องค์ประกอบด้านการจัดการ
- 2.3 องค์ประกอบด้านด้านกิจกรรมและกระบวนการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม
- 2.4 องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม

1.5 บริบทของพื้นที่ศึกษา

1.5.1 ความเป็นมาของอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน

บริเวณป่าถาวรของชาติในเขตเทือกเขาดอยลังกา ลุ่มน้ำแม่กา และลุ่มน้ำแม่มอน ในท้องที่ตำบลแจ้ซ้อน ถึงอำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง ได้ถูกกำหนดให้เป็นส่วนหนึ่งในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าแม่สูกและป่าแม่สอย ตามประกาศกฎกระทรวง ฉบับที่ 560 (พ.ศ. 2516) ซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดน้ำตกและน้ำพุร้อนแจ้ซ้อน ที่มีธรรมชาติแตกต่างกว่าที่แห่งอื่น ทั้งนี้เนื่องจากเป็นน้ำพุร้อนที่มีอุณหภูมิเฉลี่ยที่ผิวพื้นประมาณ 73 องศาเซลเซียส ไหลมาบรรจบกับตาน้ำซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดน้ำตกแจ้ซ้อน ทำให้เกิดสบห้วยที่ชาวบ้านเรียกว่า “แอ่งน้ำอุ่น” ซึ่งชาวบ้านใช้เป็นแหล่งน้ำอาบในครัวเรือนมาเป็นเวลานาน ต่อมาสำนักงานป่าไม้เขตลำปาง ได้สั่งการให้เจ้าหน้าที่ป่าไม้ ประกอบด้วย หัวหน้าโครงการปรับปรุงพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติแม่ปาย ร่วมกับป่าไม้อำเภอแจ้ห่ม ให้สำรวจพื้นที่บริเวณบ่อน้ำพุร้อน บริเวณน้ำตก และบริเวณใกล้เคียง ว่ามีความเหมาะสมที่จะดำเนินการจัดตั้งเป็นวนอุทยาน

แห่งชาติหรืออุทยานแห่งชาติหรือไม่ ประการใด คณะผู้สำรวจมีความเห็นว่า ควรจัดตั้งเป็นวนอุทยาน สำนักงานป่าไม้เขตลำปาง จึงได้เสนอต่อกรมป่าไม้เป็นผู้พิจารณาให้ความเห็นชอบ และกรมป่าไม้ได้พิจารณาอนุมัติให้จัดตั้งได้ เมื่อวันที่ 18 สิงหาคม 2525 โดยใช้ชื่อว่า “วนอุทยานน้ำตกแจ้ซ้อน” (Jae Son Forest Park) มีเนื้อที่ประมาณ 72 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 45,000 ไร่ อยู่ในความดูแลของสำนักงานป่าไม้เขตลำปาง

ต่อมา กรมป่าไม้ ได้มีหนังสือที่ กษ 0713/13868 และที่ กษ 0713/13870 ลงวันที่ 2 สิงหาคม 2526 ขอความเห็นที่จะยกฐานะวนอุทยานน้ำตกแจ้ซ้อนเป็นอุทยานแห่งชาติ ต่อจังหวัดลำปางและป่าไม้เขตลำปาง ซึ่งจังหวัดลำปาง ได้มีหนังสือความมาก ที่ ลป. 0009/18356 ลงวันที่ 12 กันยายน 2526 และป่าไม้เขตได้ให้ความเห็นชอบและสนับสนุนที่จะกำหนดเป็นอุทยานแห่งชาติ เพื่อเป็นสถานที่ท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจ เป็นการสอดคล้องกับคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 25 มกราคม 2526 ที่กำหนดให้จังหวัดลำปาง เป็นจังหวัดส่งเสริมการท่องเที่ยว กองอุทยานแห่งชาติ สำนักงานป่าไม้เขตลำปาง รวมทั้งส่วนราชการ และองค์กรภาคเอกชนของจังหวัดลำปาง ได้เริ่มโครงการตกแต่งวนอุทยานน้ำตกแจ้ซ้อนเพื่อเฉลิมพระเกียรติแก่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในวโรกาสพระชนมายุครบ 60 พรรษา ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 2529 ถึงวันที่ 5 ธันวาคม 2530 และเมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2530 ฯพณฯ พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ (นายกรัฐมนตรีในสมัยนั้น) ได้เดินทางไปตรวจราชการ เกิดความประทับใจในธรรมชาติที่สวยงามของอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน จึงเสนอในที่ประชุมคณะรัฐมนตรี เพื่อวางแผนพัฒนาเป็นสถานที่ท่องเที่ยวต่อไป และคณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบ เมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2530

กองอุทยานแห่งชาติ กรมป่าไม้มีคำสั่งที่ 388/2530 ลงวันที่ 4 มีนาคม 2530 ให้เจ้าหน้าที่กองอุทยานแห่งชาติ ดำเนินการสำรวจพื้นที่บริเวณน้ำตกแจ้ซ้อนและพื้นที่ใกล้เคียง เพื่อประกอบการพิจารณาขออนุญาตยกฐานะวนอุทยานน้ำตกแจ้ซ้อนเป็นอุทยานแห่งชาติ ซึ่งบริเวณดังกล่าวมีลักษณะทางธรรมชาติ มีสภาพป่าที่สมบูรณ์ และเป็นพื้นที่แหล่งต้นน้ำลำธารชั้นที่ 1 ของลุ่มน้ำวัง จึงได้นำเสนอคณะกรรมการอุทยานแห่งชาติพิจารณา ซึ่งได้มีมติในการประชุมครั้งที่ 1/2530 เมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2530 เห็นชอบให้เป็นอุทยานแห่งชาติ และมีพระราชกฤษฎีกากำหนดที่ดินบริเวณป่าแม่สุก ป่าแม่สอย ป่าแม่ต๋อยฝั่งซ้ายและฝั่งขวา ในท้องที่ตำบลแจ้ซ้อน ตำบลเมืองปาน ตำบลบ้านขอ ตำบลทองกวาว กิ่งอำเภอเมืองปาน อำเภอแจ้ห่ม และตำบลบ้านคำ อำเภอเมืองลำปาง ให้เป็นอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2531 ซึ่งประกาศไว้ในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 105 ตอนที่ 122 ลงวันที่ 28 กรกฎาคม 2531 นับเป็นอุทยานแห่งชาติลำดับที่ 58 ของประเทศไทย ต่อมาในวันที่ 14 มิถุนายน 2537 มีมติคณะรัฐมนตรีอนุมัติให้ร่างพระราชกฤษฎีกาผนวกพื้นที่บริเวณที่ดินป่าขุนวังแปลงที่ 3 ป่าแม่สุก และป่าแม่สอยในท้องที่ตำบลวังใต้ ตำบลล่องเคาะ อำเภอวังเหนือ ตำบลแม่สุก อำเภอแจ้ห่ม ตำบลหัวเมือง ตำบลเมืองปาน อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง เนื้อที่ประมาณ 110.000 ไร่ หรือ 176 ตารางกิโลเมตร เป็นพื้นที่ป่าที่มีสภาพอุดมสมบูรณ์ ทั้งเป็นแหล่ง

ต้นน้ำที่สำคัญของแม่น้ำวัง ประกอบด้วยพันธุ์ไม้ สัตว์ป่านานาชนิด มีจุดเด่นทางธรรมชาติที่สวยงาม และเป็นป่าที่ติดต่อกับอุทยานแห่งชาติ ป่าแม่สอย ป่าแม่คู่ฝิ่งซ้าย และป่าแม่คู่ฝิ่งขวา ในท้องที่ตำบลแจ้ซ้อน ตำบลเมืองปาน ตำบลบ้านขอ ตำบลทุ่งกว๋าว กิ่งอำเภอเมืองปาน อำเภอแจ้ห่ม และตำบลบ้านคำ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ให้เป็นอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อนตามนัยมาตราที่ 7 แห่งพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 ดังนั้น อุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน จึงมีพื้นที่รวมทั้งสิ้น 480,000 ไร่ หรือ 768 ตารางกิโลเมตร (อุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน, 2540)

1.5.2 ลักษณะทางภูมิศาสตร์

1) ที่ตั้งและอาณาเขต

อุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน ตั้งอยู่บริเวณภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ในท้องที่อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง อยู่ระหว่างเส้นรุ้งที่ 18 องศา 30 ลิปดาเหนือ ถึงเส้นรุ้งที่ 19 องศา 10 ลิปดาเหนือ และระหว่างเส้นแวงที่ 99 องศา 20 ลิปดาตะวันออก ถึงเส้นแวงที่ 99 องศา 55 ลิปดาตะวันออก เขตอุทยานแห่งชาติครอบคลุมพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าแม่สูก ป่าแม่สอย ป่าแม่คู่ฝิ่งซ้าย และป่าแม่คู่ฝิ่งขวา มีเนื้อที่ประมาณ 768 ตารางกิโลเมตร หรือ 480,000 ไร่ ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่การปกครองของตำบลแจ้ซ้อน ตำบลบ้านขอ และตำบลทุ่งกว๋าว กิ่งอำเภอเมืองปาน ตำบลแม่สูก อำเภอแจ้ห่ม ตำบลหัวเมือง ตำบลเมืองปาน ตำบลบ้านคำ อำเภอเมืองปาน ตำบลวังใต้ และตำบลร่องเคาะ อำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง มีพื้นที่รับผิดชอบอยู่ในแผนที่สภาพภูมิประเทศ มาตราส่วน 1 : 50,000 คือ 4946IV 4947III 4847II 4846I 4846II และมีพิกัด UTM กำหนดจุดที่ตั้งต่าง ๆ ดังนี้

1. สำนักงานระวาง 4846 I พิกัด 2082510 N 549850 E
2. หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ 6 หน่วย ดังนี้
  - หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ 1 (ทุ่งยาง) ระวาง 4947III พิกัด 2104400N 554875E
  - หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ 2 (แม่สอย) ระวาง 4846II พิกัด 2046625N 543700E
  - หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ 3 (ผางาม) ระวาง 4947III พิกัด 2112950N 560725E
  - หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ 4 (แม่ฮ้อ) ระวาง 4946IV พิกัด 2092100N 562250E
  - หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ 5 (แม่แจ่ม) ระวาง 4947I พิกัด 2092060N 542875E
  - หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ 6 (แม่ปาน) ระวาง 4846I พิกัด 2081325N 543050E
3. จุดที่ตั้งสนามบินปีกหมุน บริเวณสำนักงาน ระวาง 4846I พิกัด 2082510N 549850E

สำหรับอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ใกล้เคียง มีดังนี้

ทิศเหนือ จรดทางหลวงหมายเลข 1035 ท้องที่ตำบลแม่ชะงาน อำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง

ทิศตะวันออก	จรดเขตอำเภอเมือง อำเภอวังเหนือ อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง
ทิศใต้	จรดเขตอุทยานแห่งชาติคอยขุนตาล ท้องที่อำเภอบ้านคำ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
ทิศตะวันตก	จรดอำเภอสันกำแพง และอำเภอกอยสะเก็ด อุทยานแห่งชาติแม่ตะไคร้ จังหวัดเชียงใหม่ และอุทยานแห่งชาติขุนแจ จังหวัดเชียงราย

2) ลักษณะภูมิประเทศ

สภาพภูมิประเทศของอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน โดยทั่วไปเป็นภูเขาสลับซับซ้อน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเทือกเขาผีปันน้ำตะวันตก ซึ่งเป็นเทือกเขาที่ทอดเป็นแนวยาว จากทิศเหนือสู่ทิศตะวันตกเฉียงใต้ ลงไปทางทิศใต้จนถึงอำเภอแม่พริก แนวสันเขานี้ใช้เป็นเขตแบ่งการปกครองระหว่างจังหวัดลำปาง กับจังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดลำพูน มียอดเขาที่สูงที่สุด คือ คอยลังกา มีความสูง 2,031 เมตรจากระดับน้ำทะเล จากสภาพภูมิประเทศที่ประกอบด้วยภูเขาสลับซับซ้อน และสภาพพื้นที่ที่มีความลาดเทจากทิศเหนือสู่ทิศใต้ ทำให้เกิดลำน้ำสายสำคัญหลายสาย ทำให้เกิดทิวทัศน์ที่สวยงามมีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง ประกอบด้วยน้ำตกและแอ่งน้ำร้อน พื้นที่ส่วนสำคัญของอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อนเป็นพื้นที่ต้นน้ำลำธารชั้น 1-A ของลุ่มน้ำวัง ซึ่งเป็นแหล่งต้นน้ำที่สำคัญของแม่น้ำวัง ประกอบด้วยลำน้ำขนาดต่าง ๆ จำนวนมาก ที่สำคัญได้แก่ น้ำแม่หมี น้ำแม่ต๋อม น้ำแม่สอย น้ำแม่มอน น้ำแม่ปาน น้ำแม่สะ น้ำแม่ป้อม น้ำแม่บึง น้ำแม่สุ่ย และน้ำแม่ค่อม เป็นต้น ลำน้ำต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดที่ราบลุ่มระหว่างเขาและตามหุบเขาทั่วไป โดยเฉพาะทางตอนเหนือในเขตอำเภอแจ้ห่ม พื้นที่ราบ และพื้นที่ลูกคลื่นลอนลาด มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ประมาณ 300 – 500 เมตร ส่วนในบริเวณอำเภอเมือง พื้นที่ราบ และพื้นที่ลูกคลื่นลอนลาดมีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ประมาณ 210 – 300 เมตร นอกจากนี้ยังมีแหล่งน้ำที่ขุดขึ้นมาจากใต้ดิน เป็นแหล่งน้ำพุร้อน มีบริเวณกว้างประมาณ 2,400 เมตร คิดเป็นพื้นที่ประมาณ 3 ไร่ มีน้ำพุร้อนผุดจากบ่อเล็ก รวม 9 บ่อ เต็มไปด้วยโขดหินน้อยใหญ่ มีอัตราการไหลอย่างค่อเนื่องตลอดเวลาจนเกิดเป็นแหล่งอาบน้ำแร่ ซึ่งมีอัตราการไหลประมาณ 15 ลิตรต่อวินาที มีอุณหภูมิระหว่าง 39 – 47 องศาเซลเซียส และแร่ Alteration ที่พบส่วนใหญ่เป็น quartz และ amorphous silica

3) ลักษณะทางธรณีวิทยาและดิน

อุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน ตั้งอยู่ในบริเวณด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือของจังหวัดลำปาง มีสภาพพื้นที่โดยทั่วไปเป็นภูเขาสลับซับซ้อนซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเทือกเขาผีปันน้ำตะวันตก ที่ทอดตัวเป็นแนวยาวจากทิศเหนือสู่ทิศตะวันตกเฉียงใต้เรื่อยไปทางทิศใต้ ประกอบด้วย คอยสันผักกิ้ง คอยชายแดน คอยแม่กา คอยตะไคร้ คอยต้ง คอยวังหลวง คอยห้วยหลอด ผาหลักไก่อ ม่อนทางเก่า คอยแม่ปึก ม่อนจวง คอยแม่มอน และคอยแปเมือง จากสภาพธรณีวิทยาในภาคเหนือของประเทศไทย อันเป็นผล

จากการเคลื่อนที่เข้าชนกับทวีปอินโดไชน่า ในช่วงอายุ Middle Triassic จึงทำให้ชั้นหินในพื้นที่นี้ถูกบีบอัดจนเกิดเป็นรอยโค้งที่มีแนวการวางตัวอยู่ในทิศตะวันออกเฉียงเหนือ-ตะวันตกเฉียงใต้ และในขณะเดียวกันบางบริเวณที่มีอิทธิพลของรอยเลื่อนไปถึงระดับลึกมาก ๆ ทำให้มีการประทุของหินภูเขาไฟตามรอยเลื่อนเหล่านั้น ทำให้บริเวณรอยเลื่อนในเขตอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อนกลายเป็นแหล่งน้ำพุร้อน พบอยู่ในที่ราบลุ่มระหว่างหุบเขาใกล้กับแม่น้ำม่อน ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 2,400 ตารางเมตร ลักษณะที่พบจะเป็นแบบ Hot pool type และ Seep type

4) ลักษณะภูมิอากาศ

ลักษณะภูมิอากาศของจังหวัดลำปาง จำแนกตามระบบการจำแนกประเภทของอากาศของ Dr. Wladimir Koppen (Koppen's Classification) โดยถือเอาปริมาณน้ำฝนและอุณหภูมิของอากาศเป็นหลักในการแบ่ง จัดได้ว่าอยู่ในลักษณะภูมิอากาศแบบร้อนชื้นสลับแล้ง (Tropical wet-dry climate) นอกจากนี้ ปริมาณความชื้นสัมพัทธ์ กระแสลม ปริมาณการระเหยของน้ำ และข้อมูลภูมิอากาศอื่น ๆ ทำให้สรุปได้ว่าอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน ซึ่งอยู่ในท้องที่จังหวัดลำปางมีสภาพร้อนชื้นสลับกับแล้ง

ปริมาณน้ำฝนในรอบปีมีฝนตกโดยเฉลี่ยประมาณ 1,070.5 มม. และมีการกระจายไม่สม่ำเสมอโดยจะมีฝนตกชุกในช่วงต้นเดือนกันยายน และมีระยะฝนทิ้งช่วงระหว่างต้นเดือนมิถุนายนถึงกลางเดือนกรกฎาคม จำนวนวันที่ฝนตกในรอบปีโดยเฉลี่ยประมาณ 112.1 วัน อุณหภูมิโดยเฉลี่ยพบว่าสูงในฤดูร้อน ประมาณช่วงเดือนมีนาคม ถึงต้นเดือนสิงหาคม มีอุณหภูมิปานกลางในช่วงฤดูฝน ประมาณปลายเดือนสิงหาคมถึงพฤศจิกายน และมีอุณหภูมิต่ำในช่วงฤดูหนาวหรือฤดูแล้ง ประมาณต้นเดือนตุลาคม ถึงต้นเดือนกุมภาพันธ์ อุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยประมาณ 32.8 องศาเซลเซียส และต่ำสุดเฉลี่ยประมาณ 21.9 องศาเซลเซียส มีอุณหภูมิเฉลี่ยทั้งปีประมาณ 25.9 องศาเซลเซียส

ส่วนความชื้นสัมพัทธ์ โดยปกติจะเป็นปฏิกภาคโดยตรงกับปริมาณน้ำฝน และตรงข้ามกับอุณหภูมิ กล่าวคือ ช่วงฤดูฝน ค่าความชื้นสัมพัทธ์จะสูง และต่ำลงในช่วงฤดูร้อนซึ่งมีอุณหภูมิสูงขึ้น ความชื้นสัมพัทธ์มีค่าเฉลี่ยทั้งปีประมาณ ร้อยละ 7.20 ส่วนในฤดูหนาว ความชื้นในอากาศอยู่ใกล้เคียงกับเกณฑ์เฉลี่ยของปี เนื่องจากระยะนี้อุณหภูมิลดต่ำลงและปริมาณน้ำฝนมีน้อย

ลมและทิศทางลม พบว่า ความเร็วของลมโดยเฉลี่ยประมาณ 1.4 น็อตต่อชั่วโมง

1.5.3 เส้นทางคมนาคมและการเข้าถึงพื้นที่

อุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน อยู่ห่างจากตัวเมืองจังหวัดลำปางประมาณ 75 กิโลเมตร การเดินทางเข้าสู่จังหวัดลำปาง สามารถใช้เส้นทางคมนาคมทางบกโดยรถยนต์ และรถไฟ โดยเฉพาะทางรถยนต์ เป็นวิธีการที่สะดวกและได้รับความนิยมมากที่สุด โดยเดินทางจากกรุงเทพฯ ตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 32 และหมายเลข 1 (ถนนพหลโยธิน) ผ่านจังหวัดอุตรดิตถ์ อ่างทอง สิงห์บุรี ชัยนาท ถึงจังหวัด

นครสวรรค์ แล้วเลี้ยวเข้าทางหลวงหมายเลข 117 (สายนครสวรรค์-พิษณุโลก) เข้าสู่ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 11 ผ่านอุตรดิตถ์ แพร่ เข้าสู่จังหวัดลำปาง จากนั้นจึงเดินทางต่อมายังอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน สำหรับนักท่องเที่ยวที่จะเดินทางสู่อุทยานแห่งชาติ แจ้ซ้อน สามารถเดินทางได้ 4 เส้นทางด้วยกัน คือ

1. จากจังหวัดลำปาง ตามทางหลวงหมายเลข 1035 (จังหวัดลำปาง อำเภอวังเหนือ) จนถึงทางแยกเข้าอำเภอแจ้ห่มไปประมาณ 3 กิโลเมตร จนถึงกิโลเมตรที่ 58 เลี้ยวซ้ายตามทางหลวงจังหวัดหมายเลข 1287 ผ่านอำเภอเมืองปาน แล้วเลี้ยวไปตามทางหมายเลข 1252 ประมาณ 14 กิโลเมตร แล้วเลี้ยวซ้ายเข้าอุทยานแห่งชาติไปตามทาง ร.พ.ช. อีกประมาณ 3 กิโลเมตร ก็จะถึงที่ทำการอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน รวมระยะทางทั้งสิ้นประมาณ 75 กิโลเมตร

2. จากจังหวัดเชียงใหม่ สามารถเดินทางตามทางหลวงจังหวัดหมายเลข 118 (เชียงใหม่-คอสระเก็ด) ประมาณ 75 กิโลเมตร เลี้ยวขวาเข้าทางหลวงจังหวัดหมายเลข 1252 แล้วไปตามเส้นทางตามรายละเอียดในข้อ (1)

3. จากจังหวัดเชียงราย สามารถเดินทางตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 (พหลโยธิน) ประมาณ 25 กิโลเมตร เลี้ยวขวาตามทางหลวง 118 ถึงอำเภอแม่สรวย แล้วเดินทางต่อมาตามทางหลวงจังหวัดหมายเลข 118 ถึงบ้านแม่ชะจาน อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ระยะทางประมาณ 85 กิโลเมตร ไปตามทางหลวงจังหวัดหมายเลข 1035 ตามรายละเอียดในข้อ (2)

4. จากจังหวัดพะเยา เดินทางตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 (พหลโยธิน) จนถึงหลักกิโลเมตรที่ 72.5 เลี้ยวขวาเข้าทางหลวงสายพะเยา อำเภอวังเหนือ ระยะทาง 44 กิโลเมตร แล้วเลี้ยวซ้ายไปตามทางหลวงจังหวัดหมายเลข 1035 แล้วเดินทางต่อไปตามรายละเอียดในข้อ (2)

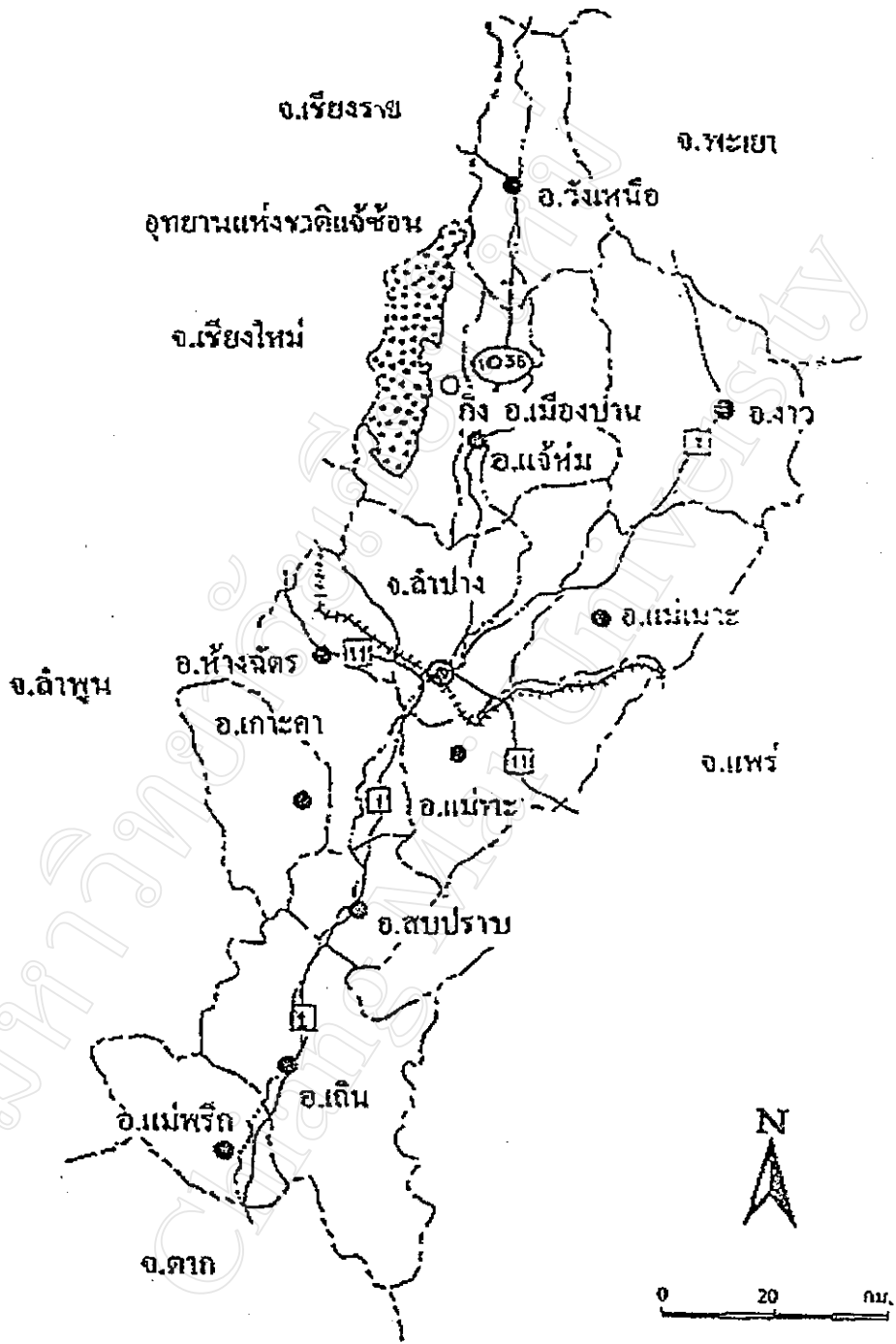
ปัจจุบันรถยนต์โดยสารประจำทางที่เข้าสู่อุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน โดยตรงยังไม่แน่นอน ส่วนใหญ่จึงเป็นยานพาหนะส่วนตัว หรือต้องใช้บริการรถยนต์สองแถวประจำทาง จากลำปาง-บ้านแจ้ซ้อน โดยจ้างเหมาให้ไปส่งที่การอุทยานแห่งชาติได้

1.5.4 สภาพเศรษฐกิจและสังคม

1) จำนวนและการกระจายของประชากร

ชุมชนโดยรอบอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน ที่อยู่ทั้งในและนอกพื้นที่ มีจำนวน 42 หมู่บ้าน ครอบคลุมพื้นที่ 9 ตำบล 4 อำเภอ โดยมีหมู่บ้านที่อยู่ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ 4 หมู่บ้าน หมู่บ้านที่เดิมอยู่ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อนและปัจจุบันได้กันออกแล้ว จำนวน 3 หมู่บ้าน และหมู่บ้านที่อยู่โดยรอบบริเวณอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน จำนวน 35 หมู่บ้าน

ด้านจำนวนประชากร พบว่ามีจำนวน 31,710 คน จำแนกเป็นชาย 15,988 คน เป็นหญิง 15,722 คน คิดเป็นอัตราส่วน ประชากรหญิงต่อประชากรชาย เท่ากับ 1 : 1.01 คน มีจำนวนครัวเรือน

เครื่องหมาย

- เส้นแบ่งเขตจังหวัด
- ..... เส้นแบ่งเขตอำเภอ
- ⊙ ที่ตั้งจังหวัด
- ที่ตั้งอำเภอ
- ที่ตั้งกิ่งอำเภอ
- ทางหลวงแผ่นดิน
- ++++ ทางรถไฟ
- ~ แม่น้ำ

รูปที่ 1 แสดงที่ตั้ง เขตปกครอง และเส้นทางคมนาคมสายหลัก

ทั้งสิ้น 7,610 ครัวเรือน ประชากรเฉลี่ยต่อครัวเรือน เท่ากับ 4.23 คน และขนาดพื้นที่ราษฎรครอบครองต่อครอบครัว ประมาณ 16 – 20 ไร่

2) การประกอบอาชีพ

ราษฎรที่อยู่อาศัยหรือทำกินในหมู่บ้านทั้งที่อยู่ในและโดยรอบอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน จังหวัดลำปาง พบว่า ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก รองลงมาได้แก่ อาชีพรับจ้าง

3) รายได้ของราษฎร

เนื่องจากราษฎรที่อยู่โดยรอบอุทยานแห่งชาติ ส่วนใหญ่มีอาชีพทำเกษตรกรรม รายได้จึงขึ้นกับภาวะพืชผลทางเกษตร ดังนั้นราษฎรส่วนใหญ่จึงมีรายได้รวมทั้งครอบครัวในระดับปานกลาง อยู่ในช่วงประมาณ 10,000 – 30,000 บาทต่อปี รองลงมาเป็นกลุ่มอาชีพรับจ้าง มีรายได้ค่อนข้างน้อย ประมาณ 3,000 – 10,000 บาทต่อปี (อุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน, 2540)

1.5.5 วิธีการแบ่งเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน ในการบริหารจัดการ

การดำเนินงานสามารถกำหนดเขตการจัดการอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน ได้ 6 เขต ดังนี้

1) เขตบริการ (Intensive Use Zone)

เป็นเขตที่แบ่งไว้เพื่อประโยชน์ในการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมอุทยานแห่งชาติ และเพื่อประโยชน์แก่การปฏิบัติงานแก่การพักอาศัยของเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติ เป็นเขตที่ใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวอย่างหนาแน่น ดังนั้นเขตนี้จึงกำหนดได้ประกอบด้วยพื้นที่ซึ่งมีทรัพยากรธรรมชาติที่มีความทนทานสูงมากต่อการทำลาย หรือมีความสำคัญน้อยเมื่อถูกเปลี่ยนแปลงแล้วไม่กระทบกระเทือนต่อสภาพในเขตนี้มากนัก

ลักษณะของเขตบริการ คือ เป็นบริเวณที่ไม่มีทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญจำเป็นต้องรักษาไว้ หรือหากมีทรัพยากรธรรมชาติอยู่ในพื้นที่ ก็ย่อมเป็นทรัพยากรที่ทนทานต่อการถูกทำลาย ซึ่งต้องคำนึงถึงผลกระทบในการพัฒนาพื้นที่ และคำนึงถึงเส้นทางคมนาคมเข้าถึง ซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนา นอกจากนี้ยังต้องคำนึงถึงแหล่งน้ำและสภาพพื้นที่ด้วย

ถึงก่อสร้างถาวรสำหรับเขตนี้ จะต้องสอดคล้องกับสภาพธรรมชาติเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกที่เป็นประโยชน์ต่อการรักษาสภาพธรรมชาติและทรัพยากรธรรมชาติ และต้องสนองต่อความเพลิดเพลิน และให้ความปลอดภัยแก่ประชาชนผู้ใช้บริการ

เขตบริการอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน จะอยู่ใกล้จุดเด่นที่เป็นจุดสนใจในการท่องเที่ยว ซึ่งได้แก่ บริเวณใกล้ ๆ น้ำพุร้อน และที่ทำการอุทยานแห่งชาติ

2) เขตเพื่อการพักผ่อนและการศึกษาหาความรู้ (Outdoor Recreation Zone)

เป็นเขตที่มีทรัพยากรธรรมชาติเหมาะสมแก่ประโยชน์ในการท่องเที่ยว มีการหาความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติ เป็นการสร้างความเข้าใจจิตสำนึกในคุณค่า และความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ ในขณะเดียวกันก็เป็นบริเวณที่มีจุดเด่นทางธรรมชาติ เป็นทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ บริเวณกว้างและอยู่ใกล้เคียงกับสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน ซึ่งปกติพื้นที่บริเวณนี้จะอยู่ใกล้เขตบริการเพื่อสะดวกแก่การเดินทางเข้าถึง

1. สิ่งก่อสร้างและการพัฒนาใดๆ ต้องมีขอบเขตจำกัด และมีความจำเป็นจริง ๆ เท่านั้น ซึ่งต้องคำนึงถึงสภาพธรรมชาติ รักษาคุณค่า และความเรียบง่ายไว้ตามธรรมชาติ สิ่งก่อสร้างและสิ่งอำนวยความสะดวก จึงกำหนดให้เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกง่าย ๆ สำหรับกลุ่มคนจำนวนน้อย หรือสาธารณูปโภคชนิดที่ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ธรรมชาติ เช่น ถนนชนิดทางเดียวที่มีเส้นทางง่าย ๆ สำหรับกลุ่มคนจำนวนน้อยที่พักผ่อนทิวทัศน์ หรือชมแสดงนิทรรศการขนาดเล็ก เป็นต้น

เขตเพื่อการพักผ่อนและการศึกษาหาความรู้ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน ได้แก่ บริเวณน้ำตกแจ้ซ้อน และสองข้างทางลำธารแม่มอน น้ำตกแม่ขุน และบริเวณใกล้เคียง

2. บริเวณสองข้างทางของทางหลวง จังหวัดหมายเลข 1252 จากแม่กา – แม่ตอนหลวง
3. ถนนสายที่ทำการอุทยานแห่งชาติ – บ้านป่าเมียงแจ้ซ้อน
4. บริเวณหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติผางาม
5. บริเวณน้ำตกแม่เปือก – แม่มอน

3) เขตสงวนสภาพธรรมชาติ (Primitive Zone)

เป็นบริเวณที่มีสภาพสังคมพืชและธรรมชาติดีเด่นสมบูรณ์ ควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้ให้คงอยู่ในสภาพธรรมชาติตลอดไป เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร ความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้ ความแตกต่างของชนิดป่าที่เอื้ออำนวยต่อความหลากหลายของชนิดพันธุ์ และเป็นแหล่งที่อยู่อาศัย ซึ่งเขตนี้จะต้องทำการควบคุมมิให้มีกิจกรรมใดๆ เข้าไปรบกวน หากจะใช้พื้นที่ก็ต้องทำเป็นเฉพาะกรณีที่จะไม่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพยากรชนิดใดๆ โดยปกติบริเวณนี้จะอยู่ห่างไกล ไม่มีเส้นทางคมนาคมไม่สะดวกต่อการเข้าถึง จะมีการกำหนดเครื่องหมายแสดงการห้ามเข้าหรือนำยานพาหนะผ่านเข้า-ออก ห้ามนำพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ต่างถิ่นเข้าไป

การพัฒนาหรือการก่อสร้างในเขตนี้ จะจำกัดให้มีเพียงสิ่งก่อสร้างแบบง่าย ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกในการสำรวจและการศึกษาวิจัย หรือสถานีตรวจคราบป้องกันของเจ้าหน้าที่เท่านั้น การเข้าไปพักผ่อนในเขตนี้ต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าหน้าที่ และต้องหลีกเลี่ยงการใช้พื้นที่ซ้ำซากเพื่อป้องกันมิให้ทรัพยากรธรรมชาติบริเวณนั้น ได้รับความเสียหายมากเกินไปจนยากที่จะฟื้นฟูให้กลับคืนดังเดิมโดยเร็ว

เขตสงวนธรรมชาติของอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน คือ บริเวณป่าทุกชนิดที่สมบูรณ์ ที่เหลือจากเขตบริการ เขตเพื่อการพักผ่อนและการศึกษาหาความรู้ เขตหวงห้าม และเขตฟื้นฟูสภาพธรรมชาติ

4) เขตหวงห้าม (Strict Nature Zone)

เป็นเขตที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่เปราะบางและเหลือทรงความสำคัญสูงมากควรแก่การรักษาไว้ หากถูกทำลายจะสูญเสียไปได้โดยง่ายหรือทำให้กลับฟื้นคืนดั้งเดิมไม่ได้ หรือได้โดยยากเขตนี้โดยปกติได้แก่ บริเวณสังคมพืชที่หาได้ยาก บริเวณที่มีพันธุ์สัตว์ชนิดที่ใกล้จะสูญพันธุ์หรือมีเพียงแห่งเดียวในพื้นที่ เช่น เป็นแหล่งสังคมพืชที่เป็นตัวอย่างของประเทศบริเวณนี้จึงต้องกำหนดมาตรการในการรักษาได้อย่างเข้มงวด เพื่อให้ทรัพยากรเหล่านั้นคงอยู่รอดพ้นจากการทำลายของมนุษย์ให้กิจกรรมใดๆ ของมนุษย์เข้าไปยุ่งเกี่ยวในเขตนี้

กิจกรรมของเจ้าหน้าที่ที่คว่อนุญาตให้มีได้ในเขตนี้ ได้แก่ กิจกรรมเพื่อการป้องกันรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสถานีปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่เท่านั้น ดังนั้นเขตนี้จะจำกัดการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกให้มีน้อยที่สุด

เขตหวงห้ามในพื้นที่อุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน ได้แก่ คอยภูลังกาด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือของพื้นที่อุทยานแห่งชาติ

5) เขตฟื้นฟูสภาพธรรมชาติ (Recovery Zone)

เป็นบริเวณที่สภาพธรรมชาติถูกทำลายจนเสื่อมโทรมไปจากเดิมด้วยสาเหตุต่าง ๆ ทั้งจากฝีมือมนุษย์ หรือถูกทำลายโดยสัตว์ต่างถิ่นเข้ามาอยู่อาศัย จนทำให้ระบบนิเวศน์ในบริเวณนี้เสียไปซึ่งจำเป็นต้องฟื้นฟูให้กลับคืนสู่สภาพธรรมชาติดั้งเดิม เช่น บริเวณพื้นที่ที่ถูกบุกรุกทำลายป่า เพื่อยึดถือครอบครองพื้นที่ในการเกษตรกรรม ต่อมาเมื่อมีการอพยพราษฎรออกจากพื้นที่ดังกล่าวแล้ว พื้นที่นั้นย่อมถูกทำลายจนเสื่อมโทรม

เขตฟื้นฟูธรรมชาติในอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน ส่วนใหญ่เกิดจากการบุกรุกถางป่าของชาวเขาลักษณะการแผ้วถางเพื่อปลูกพืช เป็นแบบทั้งพื้นที่และเป็นบางส่วน แต่ส่วนใหญ่จะอยู่ประจำที่ บริเวณเขตฟื้นฟูธรรมชาติ ได้แก่ บริเวณพื้นที่สองข้างทางหลวงจังหวัดหมายเลข 1252 บริเวณหมู่บ้านชาวเขาน้ำแม่แตก และบ้านอื่น ๆ ซึ่งอพยพออกไปแล้ว และบริเวณพื้นที่แนวเขตอุทยานแห่งชาติใกล้หมู่บ้าน

6) เขตกิจกรรมพิเศษ (Special Use Zone)

เป็นเขตที่มีกิจกรรมอื่น ๆ โดยหน่วยงานราชการหรือเอกชน ที่มีใช้กิจกรรมของอุทยานแห่งชาติ กิจกรรมที่ปรากฏในเขตนี้ ส่วนใหญ่ขัดแย้งกับการจัดการอุทยานแห่งชาติเป็นอย่างมาก และอยู่นอกเหนืออำนาจการควบคุมของเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติ หากมิได้มีการควบคุมยอมก่อให้เกิด

ความเสียหายแก่ทรัพยากรธรรมชาติในอุทยานแห่งชาติ และทำให้อุทยานแห่งชาติเสื่อมโทรมเสียหายได้ จึงจำเป็นต้องกำหนดเขตนี้เพื่อจำกัดการใช้ประโยชน์ที่ขัดแย้งกับวัตถุประสงค์ของอุทยาน มิให้ลุกลามมากยิ่งขึ้น และเพื่อหาวิธีในการควบคุมทำให้เกิดความสอดคล้องกับกิจกรรมของอุทยานแห่งชาติต่อไปในอนาคต โดยทั่วไปกิจกรรมที่อยู่ในเขตนี้เมื่อหมดความจำเป็น หรือสามารถหาพื้นที่นอกเขตอุทยานแห่งชาติรองรับได้ ก็ควรยกเลิกหรืออพยพออกจากพื้นที่อุทยานแห่งชาติไปบริเวณนี้

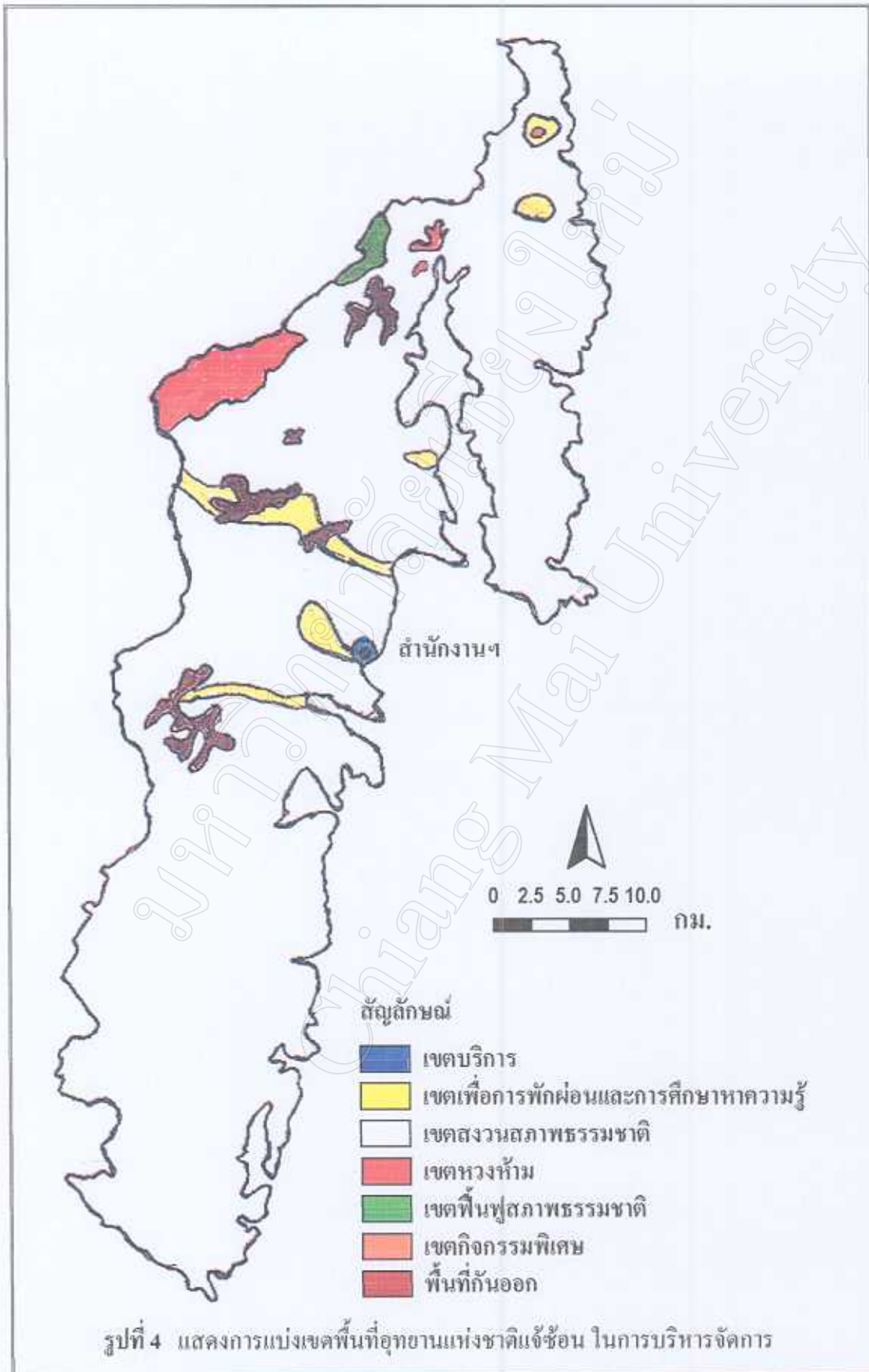
อุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน ได้กำหนดเขตกิจกรรมพิเศษไว้ครอบคลุมพื้นที่ซึ่งมีกิจกรรมของการตั้งถิ่นที่อยู่อาศัยของชาวเขา มีลักษณะเป็นหมู่บ้านถาวรและพื้นที่ทำกินซึ่ง ไม่ได้กั้นออกนอกเขตอุทยานแห่งชาติตั้งแต่แรก บริเวณเขตกิจกรรมพิเศษของอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน ได้แก่ บริเวณบ้านป่าเมี่ยง แม่มอน บ้านป่าเมี่ยง ปางม่วง ป่าเมี่ยงแม่สอยลาปางใน มุซอร์บ้านปางต้นหนูน บ้านป่าเมี่ยง ปางใน บริเวณสามปทานบัตรเหมืองแร่ของห้างหุ้นส่วนจำกัดแร่วังคำ บริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด

1.5.5 ข้อมูลด้านท่องเที่ยว

1) จุดท่องเที่ยวภายในอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน

จุดท่องเที่ยวสำคัญภายในอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน ต.แจ้ซ้อน อ.เมือง จ.ลำปาง ได้แก่

- น้ำตกแจ้ซ้อน   บริเวณที่ตั้งคือ สำนักงานอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน
- น้ำตกแม่ขุน-แม่มอญ   บริเวณที่ตั้งคือ สำนักงานอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน
- น้ำตกแม่เปี้ยก   บริเวณที่ตั้งคือ สำนักงานอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน
- น้ำพุร้อนแจ้ซ้อน   บริเวณที่ตั้งคือ สำนักงานอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน
- ถ้ำหนานซัด   บริเวณที่ตั้งคือ ต.วังใต้ อ.วังเหนือ จ.ลำปาง
- ถ้ำน้ำ   บริเวณที่ตั้งคือ ต.วังใต้ อ.วังเหนือ จ.ลำปาง
- เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ จำนวน 2 เส้น ได้แก่ น้ำพุร้อน – น้ำตกแจ้ซ้อน และ น้ำพุร้อน – น้ำตกแม่เปี้ยก บริเวณที่ตั้งคือ สำนักงานอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน
- บริเวณปิกนิก จำนวน 1 แห่ง อยู่ในส่วนบริการบริเวณที่ตั้งคือ สำนักงานอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน

รูปที่ 5 แสดงเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติเขื่อนจุฬาภรณ์

รูปที่ 6 แสดงเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติน้ำตกแม่เป็ก

ระยะทางทั้งหมด 3,700 เมตร (Total distance 3,700 m.)
 ใช้ระยะเวลาเดิน 2 ชั่วโมง 30 นาที (Spent time 2y/ 30.)

- ป้ายบอกทาง (Signs)
- เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ (Nature trail)
- ลำน้ำ (Stream)

มาตราส่วน (Scale)
 0 50 100 เมตร

บทบาทหน้าที่และเงื่อนไขในการพัฒนาในเขตพื้นที่จัดการ จำนวนตามเขตพื้นที่ที่ตั้งต่อไป

เขตพื้นที่	บทบาทหน้าที่	การใช้ประโยชน์ที่อนุญาตให้ดำเนินการได้	การใช้ประโยชน์ที่ไม่ควรอนุญาต	เงื่อนไข
1. เขตบริการ (Intensive Use Zone)	สนองความต้องการของประชาชนในแง่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจและการพักผ่อนกำลัง	<ul style="list-style-type: none"> - ถนนที่รถสวนทางกันได้ (Two-way routes wider) - ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวก - ร้านค้าจำหน่ายอาหารและสิ่งของที่จำเป็น - ที่พักแรม - สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับพักผ่อนค้างคืน (Campgrounds) - ตำแหน่งงานและที่พักอาศัยของเจ้าหน้าที่ 	<ul style="list-style-type: none"> - การทำไม้ - กิจกรรมที่ทำลายหรือก่อให้เกิดมลภาวะต่อสภาพสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ 	การก่อสร้างที่พักแรมของนักท่องเที่ยว รวมถึงที่พักอาศัยของเจ้าหน้าที่และสำนักงานหรือสิ่งก่อสร้างอื่นใด จะต้องไม่ทำลายสภาพแวดล้อมและทัศนียภาพของธรรมชาติ
2. เขตเพื่อการพักผ่อน (Outdoor Recreation Zone)	สนองความต้องการของประชาชนในแง่ของการพักผ่อนและเรียนรู้ธรรมชาติอย่างใกล้ชิด กำหนดให้ติดกับเขตบริการเพื่อสะดวกแก่การเข้าถึง	<ul style="list-style-type: none"> - ถนนซึ่งรถวิ่งได้ทางเดียว แต่มาบรรจบที่จุดเริ่มต้นได้ (Loop one-way traffic) - ทางเดินศึกษาธรรมชาติ (Trails) - ที่พักแบบง่าย ๆ สำหรับกลุ่มคนจำนวนน้อย (Simple campgrounds) 	<ul style="list-style-type: none"> - สิ่งก่อสร้างขนาดใหญ่ - โรงแรม - ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว - การทำไม้ การเก็บของป่า - ร้านค้าสำหรับบริการนักท่องเที่ยว 	การก่อสร้าง หรือการพัฒนาใด ๆ ต้องไม่เป็นการมีไว้สำหรับคนจำนวนมากมาชุมนุมกัน เพื่อมุ่งที่จะรักษาความเรียบง่ายของธรรมชาติเอาไว้

เขตพื้นที่	บทบาทหน้าที่	การใช้ประโยชน์ที่อนุญาตให้ดำเนินการได้	การใช้ประโยชน์ที่ควรอนุญาต	เงื่อนไข
3. เขตสงวนสภาพธรรมชาติ (Primitive Zone)	เป็นเขตที่มีสภาพสมบูรณ์ เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่สำคัญ สงวนไว้เพื่อทำให้แหล่งท่องเที่ยว เป็นจุดเด่นของอุทยานให้คงอยู่ตลอดไป และควรระวังห่างไกลหรือไม่สะดวกแก่การเข้าถึงของประชาชน	<ul style="list-style-type: none"> - ที่พักริมวิว (Scenic overlooks) - จุดชมทิวทัศน์ (Vista) - การตัดสายต้นไม้เพื่อให้เห็นทิวทัศน์ชัดเจน - ทางเดินเท้าถ้ำลอด (Primitive or rudimentary trails) - ที่พักแบบแบบสามารถเก็บและเคลื่อนย้ายได้ง่าย - ค้างคานตรวจของเจ้าหน้าที่ - สิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการศึกษาวิจัยเฉพาะที่จำเป็น 	<ul style="list-style-type: none"> - การนำพันธุ์พืชหรือสัตว์ต่างถิ่นเข้าในเขต - ที่พักแรมที่เป็นลักษณะสิ่งก่อสร้าง - สิ่งก่อสร้างใดๆ ที่อำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว 	การพัฒนาใด ๆ ไม่ควรเป็นการทำลายสภาพแวดล้อม และส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม
4. เขตหวงห้าม (Strict Nature Reserve)	เป็นเขตที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญที่สุดในอุทยาน และง่ายต่อการถูกทำลาย ควรได้รับการดูแลอย่างเข้มงวดจากเจ้าหน้าที่ มิให้มีการรบกวนของมนุษย์เข้าไปเกี่ยวข้อง ปกติเขตนี้จะเป็นเขตที่มีสังคมพืช เป็นตัวอย่างแห่งเดียวในประเทศไทยที่ปรากฏการณ์ทางธรณี	<ul style="list-style-type: none"> - กิจกรรมของเจ้าหน้าที่เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว และการตรวจตราของเจ้าหน้าที่เท่านั้น 	<ul style="list-style-type: none"> - ทางเดินเท้า - ที่พักแรมค้างคืนทั้งประเภทถาวรและชั่วคราว - อาคารหรือสิ่งปลูกสร้างใดๆ ที่มิได้เป็นไปเพื่อการตรวจตราของเจ้าหน้าที่ 	ต้องไม่อนุญาตให้เข้าดำเนินการใดๆ ที่ไม่จำเป็น

เขตพื้นที่	บทบาทหน้าที่	การใช้ประโยชน์ที่อนุญาตให้ดำเนินการได้	การใช้ประโยชน์ที่สมควรอนุญาต	เงื่อนไข
	วิทยาที่พิเศษ ง่ายต่อการถูกทำลายหรือเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าที่หายากหรือใกล้สูญพันธุ์			
5. เขตฟื้นฟูสภาพธรรมชาติ (Recovery Zone)	เป็นเขตที่สภาพธรรมชาติเสื่อมโทรมไปจากเดิม อาจเนื่องมาจากถูกบุกรุกทำลายหรือมาจากสาเหตุอื่น เช่น การตัดไม้ การเผาป่า การทำไร่เลื่อนลอย การทำเหมืองแร่ การปลูกพืชต่างถิ่นหรือการที่ระบบนิเวศน์เสียไปเพราะมีสัตว์ต่างถิ่นเข้ามาอยู่เป็นต้น ควรได้รับการปรับปรุง เพื่อให้คืนสู่สภาพธรรมชาติดั้งเดิม	การดำเนินการของเจ้าหน้าที่เพื่อปรับปรุงสภาพธรรมชาติให้คืนสู่สภาพเดิม ในกรณีที่มีกิจกรรมที่อำนวยความสะดวกแก่สังคมส่วนรวมได้ เช่น การพัฒนาแหล่งน้ำ อาจใช้พื้นที่ส่วนนี้ได้	การใช้พื้นที่เพื่อการเกษตร - การทำไม้ การเก็บเกี่ยวของป่า - การปล่อยสัตว์เข้ามาเลี้ยง - การสร้างอาคารที่พักต่าง ๆ	กิจกรรมที่จะขอใช้พื้นที่นอกเหนือจากการฟื้นฟูสภาพพื้นที่ที่มีความมีการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม และผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ รวมทั้งการกำหนดมาตรการป้องกันแก้ไขและชดเชยผลเสียหายที่จะเกิดขึ้น
6. เขตกิจกรรมพิเศษ (Special Use Zone)	รองรับกิจกรรมกิจการบางอย่าง ซึ่งจัดกับหลักการจัดการอุทยานฯ อย่างรุนแรงแต่ไม่อาจจัดวางได้ เพราะเป็นเรื่องจำเป็นสำหรับสังคม กิจกรรมที่จัดกับหลักการจัดการอุทยานแห่งชาตินั้นจะต้องดำเนินการโดย	<ul style="list-style-type: none"> - การทำเหมืองแร่ที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจสูง - การสร้างที่อยู่อาศัยสำหรับคนจำนวนมากที่มีรายได้ต่ำ - การสร้างสถานีกำเนิดไฟฟ้าที่ใกล้แหล่งชุมชน 	<ul style="list-style-type: none"> - การใช้ประโยชน์ทางการค้า และการบริการ - การขยายขอบเขตการค้าเนินงานของกิจกรรมต่าง ๆ อย่างกว้างขวางเกินความจำเป็น 	<ul style="list-style-type: none"> - เขตนี้ควรอยู่ห่างไกลจากเขตการจัดการหลักของอุทยานแห่งชาติ รวมทั้งต้องให้พ้นจาการรบกวนของผู้เข้ามาเที่ยวด้วย - การดำเนินการต่าง ๆ ในเขตนี้ควรเป็นการชั่วคราว

เขตพื้นที่	บทบาทหน้าที่	การใช้ประโยชน์ที่อนุญาตให้ดำเนินการได้	การใช้ประโยชน์ที่ไม่ควรอนุญาต	เงื่อนไข
	หน่วยงาน หรือบุคคลอื่นที่ไม่ใช่อุทยานแห่งชาติ	<ul style="list-style-type: none"> - การสร้างแหล่งเก็บน้ำสำหรับเกษตรกรจำนวนมากในที่ราบ - กิจกรรมเพื่อความมั่นคงของประเทศชาติ - ที่กำจัดขยะมูลฝอย ที่ถูกสุขลักษณะของเมือง 		

2) กิจกรรมการท่องเที่ยว (โดยเรียงลำดับตามกิจกรรมที่พบ)

กิจกรรมท่องเที่ยวที่พบในอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน มีหลายประเภท ได้แก่

- เที่ยวชมน้ำตก
- อาบน้ำแร่
- เดินป่าศึกษาธรรมชาติทั่วไป
- เล่นน้ำตก เล่นน้ำในแอ่งหรือลำธาร
- พักผ่อนในบรรยากาศที่สงบ
- ถ่ายภาพธรรมชาติ บันทึกเทปวีดีโอ เทปเสียงธรรมชาติ
- ดูนก
- ปิกนิก
- ตั้งแคมป์พักแรม
- ขี่จักรยานตามเส้นทางธรรมชาติ

3) อุตุกาลท่องเที่ยว

การเดินทางไปท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อนสามารถกระทำได้ตลอดทั้งปี

4) จำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้จากการท่องเที่ยว

จำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน และรายได้จากการท่องเที่ยว ตั้งแต่ปี 2536 – 2543 มีดังนี้

พ.ศ.	จำนวนนักท่องเที่ยว (คน)	รายได้ (บาท)
2536	178,307	1,260,465
2537	203,000	1,481,400
2538	118,711	1,573,476
2539	173,516	1,637,178
2540	175,456	1,566,730
2541	203,935	1,943,760
2542	213,087	2,372,710
2543	NA	2,649,290 ¹

ที่มา : งานวิชาการ อุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน

หมายเหตุ : ¹ ระหว่างเดือน ตุลาคม 2542 – กันยายน 2543

5) สิ่งอำนวยความสะดวก

ภายในอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน มีสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อบริการนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเยี่ยมชมเขื่อนดังนี้

ประเภทบ้านพัก	อัตราค่าที่พัก (บาท)	หมายเหตุ
บ้านคำหมอกหลวง	1,000	3 ห้องนอน, 2 ห้องน้ำ
บ้านสิงห์ทอง	600	2 ห้องนอน, 1 ห้องน้ำ
บ้านคำป่า	1,200	2 ห้องนอน, 2 ห้องน้ำ
บ้านคำแสด	700	2 ห้องนอน, 2 ห้องน้ำ
บ้านคำปอง	700	2 ห้องนอน, 2 ห้องน้ำ
บ้านคำแดง	1,000	2 ห้องนอน, 2 ห้องน้ำ
บ้านคำดอย	700	2 ห้องนอน, 2 ห้องน้ำ
บ้านคำขาว	700	2 ห้องนอน, 2 ห้องน้ำ
บ้านคำเจ้า	500	1 ห้องนอน, 1 ห้องโถง, 1 ห้องน้ำ
บ้านคำฝอย	500	1 ห้องนอน, 1 ห้องโถง, 1 ห้องน้ำ
บ้านคำหยาด	500	1 ห้องนอน, 1 ห้องโถง, 1 ห้องน้ำ
ค่ายพักแรม	50/คน	2 หลัง ๆ ละ 3 ห้องนอน
ค่าเช่าสถานที่กางเต็นท์	30	นำเต็นท์มากางเอง
การใช้ห้องประชุม	1,000	1 หลัง

นอกจากนี้ยังมีสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ ดังนี้

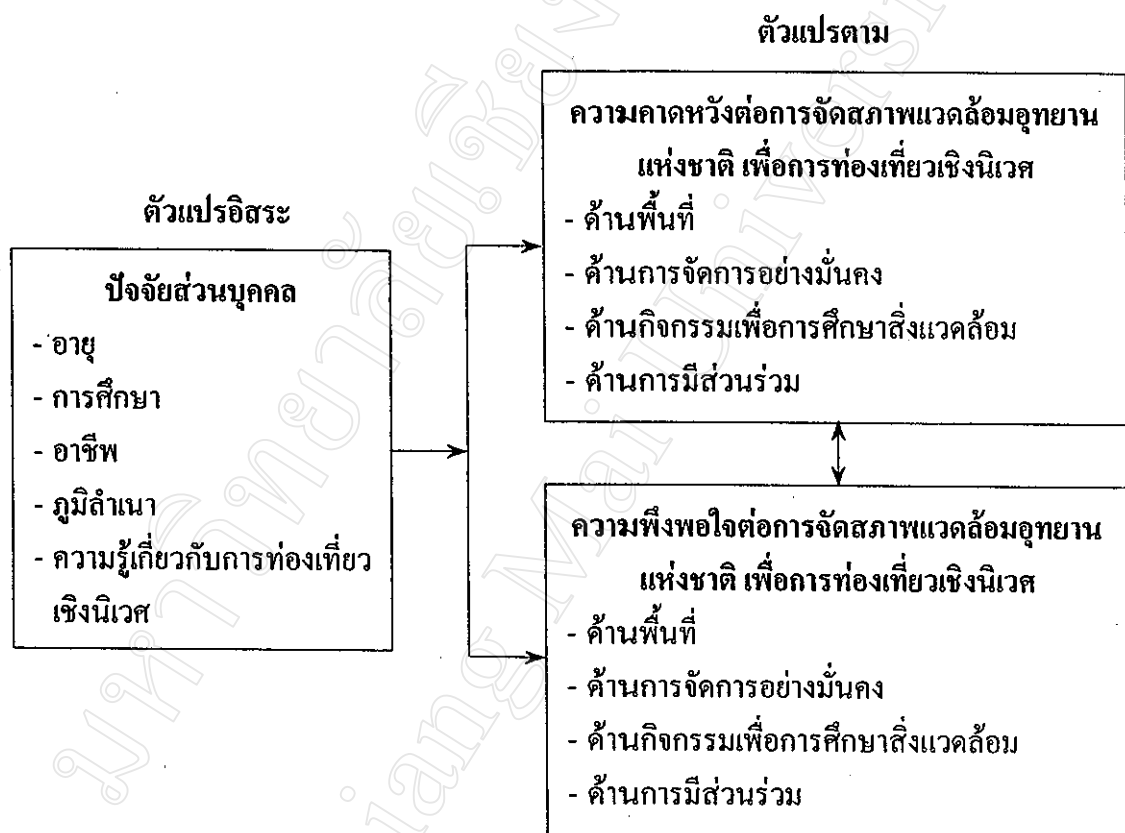
1. ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว จำนวน 1 แห่ง
2. ร้านอาหาร จำนวน 16 ร้าน
3. ร้านขายของที่ระลึก จำนวน 1 ร้าน
4. ลานจอดรถ จำนวน 3 แห่ง
5. ทางเดินเท้าสื่อความหมาย จำนวน 2 แห่ง
6. พื้นที่อาบน้ำ จำนวน 1 แห่ง
7. ห้องอาบน้ำแร่ แบบแช่ จำนวน 21 ห้อง ค่าบริการผู้ใหญ่ 20 บาท เด็ก 10 บาท
แบบตักอาบ จำนวน 16 ห้อง ค่าบริการผู้ใหญ่ 10 บาท เด็ก 5 บาท
8. ห้องน้ำ สุขาชาย จำนวน 20 ห้อง/7 หลัง
สุขาหญิง จำนวน 20 ห้อง/7 หลัง

ในปี 2543 อุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อนได้รับรางวัลยอดเยี่ยม อุตสาหกรรมท่องเที่ยว (Tourism Awards) ประเภทแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติจาก ททท. และได้รับรางวัลชนะเลิศ ในการประกวด อุทยานแห่งชาติดีเด่นด้านการท่องเที่ยวในปีท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติจากกรมป่าไม้

1.6 กรอบแนวคิดในการศึกษา

ดังนั้นการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาจึงกำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาไว้ดังนี้

โดยปกติ เวลาที่นักท่องเที่ยวจะเดินทางไปท่องเที่ยวสถานที่แห่งใดนั้น ส่วนใหญ่มักคิดฝันจินตนาการ และคาดหวังต่อสภาพแวดล้อมของสถานที่แห่งนั้นว่า จะมีลักษณะภูมิประเทศ ทัศนียภาพที่สวยงาม มีสภาพเส้นทางการเข้าถึงที่ดี ภายในสถานที่ท่องเที่ยวจะมีความปลอดภัย มีสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ อย่างเพียงพอกับความต้องการ รวมทั้งมีกิจกรรมหลากหลาย ที่น่าสนใจ และเหมาะสมกับนักท่องเที่ยวทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกวัย เมื่อนักท่องเที่ยวได้เดินทางท่องเที่ยวในสถานที่แห่งนั้นแล้ว จึงรับรู้ถึงลักษณะกายภาพของสถานที่แห่งนั้น ได้สัมผัสกับสภาพการณ์และสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ รวมทั้งได้ใช้บริการ ได้ประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ภายในสถานที่ท่องเที่ยวแห่งนั้นแล้ว ก็จะเกิดความชื่นชม ความประทับใจ หรือพึงพอใจต่อการจัดสภาพแวดล้อม ในระดับที่มาก น้อยแตกต่างกันไป

ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้ทำการศึกษาว่า ความคาดหวังของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการสภาพแวดล้อมของอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน ที่พึงปรารถนาและได้จินตนาการไว้ก่อนได้สัมผัสจริงด้วยตนเอง และความพึงพอใจภายหลังที่นักท่องเที่ยวได้สัมผัสและท่องเที่ยวในอุทยานฯ เป็นอย่างไร นอกจากนี้ มีปัจจัยส่วนบุคคลใดบ้างที่ส่งผลต่อการจินตนาหรือความคาดหวัง และความพึงพอใจที่ได้รับ ต่อการจัดสภาพแวดล้อมของอุทยานฯ รวมทั้งความคาดหวังและความพึงพอใจนั้นมีความสัมพันธ์กันอย่างไรบ้าง โดยอาศัยกรอบแนวคิดข้างต้นเป็นแนวทางในการศึกษาครั้งนี้

1.7 นิยามศัพท์เฉพาะในการศึกษา

ความคาดหวัง หมายถึง ความคิดหรือจินตนาการของนักท่องเที่ยวต่อสภาพแวดล้อมอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อนก่อนมาเที่ยวชมอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน

ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกชื่นชอบและ/หรือความประทับใจของนักท่องเที่ยว ที่เป็นผลมาจากความคาดหวัง หรือความต้องการ ได้รับการตอบสนองในเรื่องการจัดการสภาพแวดล้อมอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน

นักท่องเที่ยว หมายถึง นักท่องเที่ยวชาวไทยที่มาเที่ยวชมอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน จังหวัดลำปาง ในช่วงเวลาที่ทำการศึกษา

การจัดสภาพแวดล้อม หรือ การจัดการสภาพแวดล้อมอุทยานแห่งชาติเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การจัดการสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ และสภาพแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น โดยมีขอบเขตครอบคลุมองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 4 ด้าน คือ ด้านพื้นที่ ด้านการจัดการอย่างยั่งยืน ด้านกิจกรรมเพื่อการศึกษาธรรมชาติ และด้านความร่วมมือ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่มีการรักษาสีงแวดล้อม และให้ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อมแก่นักท่องเที่ยวภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนระบบนิเวศอย่างยั่งยืน